

Patrimoni

Can Bolós d'Olot, un ambient culte i plàcid

Joan Sala

Fotos: Mel

Vista d'un angle
de la gran sala del primer pis,
amb la pintura mural de Panyó.

Al mig del nucli antic d'Olot hi ha la casa de can Bolós, al número 20 del carrer Major, en la cruïlla del carrer del Tura. El seu aspecte exterior és el d'una casa com tantes altres hi ha en aquesta zona de la ciutat, un edifici rectangular, edificat entre mitgeres i amb quatre nivells d'alçada. L'estructura és de murs de càrrega i voltes, i la coberta, de diverses vessants i teula àrab. L'element més sobresortint de la façana és un gran balcó corregut a la primera planta amb barana de forja, a sobre dels grans finestrals de l'entresol. Però cap d'aquests elements és gaire diferent dels que es poden veure en d'altres cases veïnes. La sobrietat de la façana és una característica que veiem igualment repetida en quasi totes les cases senyorials olotines que, com aquesta, varen ser objecte d'importants transformacions arquitectòniques i decoracions murals al llarg del segle XVIII.

La família, al llarg d'unes quantes generacions, ha sabut anar escollint els elements que havien d'omplir el seu paisatge diari.

Una família de farmacèutics

La família Bolós possiblement procedia de l'antiga parròquia de Santa Maria de Bolós, a l'Alta Garrotxa, però la seva residència a Olot està documentada des del 1293, i han viscut en aquest edifici des del segle XVI. Des de llavors la casa ha experimentat moltes remodelacions en diferents èpoques, de les quals han estat especialment remarcables les esmentades del segle XVIII, que constitueixen el principal interès del casal. Les dependències amb pintura mural es troben a l'entresol i al primer pis, són decoracions al tremp de cola i totes es conserven en un estat molt acceptable. No menystinguem, però, el seu mobiliari i una important col·lecció de figures de pessebre obra de Ramon Amadeu.

Atesa la professió de farmacèutics de molts dels membres de la família, la casa guarda una important biblioteca amb llibres especialitzats, a més d'altres de temes molt variats. Igualment hi ha un ric arxiu familiar i una interessant correspondència de temes tant domèstics com científics. Cal recordar que varen exercir la professió de farmacèutics, ininterrompudament, des del mil sis-cents fins a final del segle passat, i són una de les famílies olotines amb un exercici més prolongat de la mateixa professió.

Per acabar d'arrodonir la notabilitat del conjunt, es guarda en l'immoble una no menys considerable col·lecció de ciències naturals, reunida pels diferents botànics de la família, que representen «un museu de mineralogia i botànica», com va escriure Josep Gelabert, l'any 1908, en la *Guia il·lustrada d'Olot y ses valls*.

Decoració neoclàssica i premodernista de l'antiga farmàcia.

La casa té l'ambient culte i plàcid propi d'una família amb un bon nivell cultural des de fa unes quantes generacions, i que ha sabut anar escollint els elements que havien d'omplir el seu paisatge familiar diari. Res no hi és estrident, ni gratuït. Tot ha guardat les proporcions ajustades a uns espais, i les moltes modificacions que ha experimentat l'edifici s'han anat fent amb seny, sense espatllar res irremediablement.

Les cases com can Bolós, que n'hi ha en moltes poblacions d'arreu del país, s'haurien de saber conservar amb la mateixa cura que han arribat fins a nosaltres, tot i que tothom és conscient de les dificultats que això representa, ja que qualsevol modificació que es vulgui fer comporta unes complicacions i unes despeses molt superiors que si es fes en un altre edifici, ateses les seves particularitats pròpies.

Un recorregut per l'edifici

L'accés a la casa des del carrer Major es fa a través d'un gran portal, que normalment està tancat i al mig del qual hi ha la porta, de dimensions més reduïdes, que representa l'entrada habitual a l'edifici. Aquesta tipologia d'entrada és molt freqüent en tota la vila vella, i responia a les necessitats pròpies d'altres èpoques d'obrir de bat a bat la portalada quan era necessari que hi entrés algun carruatge, però solia romandre tancada per preservar la residència del fred i de les humitats hivernals. Una escala central, en diferents trams, condueix als pisos superiors.

La distribució que ara s'hi observa és la mateixa que hi havia centúries enrere. A la planta baixa hi ha l'antiga botiga de la farmàcia, ara convertida en menjador; al costat hi ha una petita dependèn-

L'antiga farmàcia de can Bolós, avui convertida en menjador.

cia que sempre ha estat un espai per a trobades puntuals, on segurament es consultaven als professionals de la casa els dubtes boticaris. La resta de la planta està ocupada per la cuina, de grans dimensions, amb tota una sèrie d'espais entorn seu i en diferents nivells que eren utilitzats per guardar tot tipus de vianda, llenya, carbó i altres estris necessaris per fer funcionar un gran casal, així com habitacions per al servei.

A la planta noble, com és habitual, hi ha la sala, de grans dimensions, i al seu voltant tres cambres, que són les de més categoria del casal. En el segon pis hi trobem més habitacions, junt amb l'espaiós estudi dels botànics, consistent en tres dependències intercomunicades: el despatx, la col·lecció de mineralogia, botànica

i zoologia i la biblioteca. El tercer pis era destinat a assecar i guardar les provisions del camp que arribaven a la casa. Encara un pis superior, amb un terrat cobert, era el lloc ideal per fer eixugar la bugada i tenir algun tipus d'aviram.

Però anem per pams i fem un recorregut als espais de més interès. A l'entresol, donant als grans finestrals del carrer Major, on hi havia la farmàcia, es conserven les decoracions murals, que són unes pintures imitant marbres verds amb aigües, emmarcats per uns requadres que simulen marbre marró. A la part superior de la paret i principi del sostre, en un pla inclinat, s'hi concentra la iconografia més interessant, consistent en uns medallons amb retrats de personatges relacionats amb la botànica, representats entre ele-

ments decoratius neoclàssics, i una franja de motius vegetals premodernistes al sostre. Se'n desconeix l'autor, però el fet que a la població hi hagi hagut altres cases amb un tipus de decoració semblant fa pensar que podria haver estat un decorador local, el nom del qual per ara es desconeix, tot esperant un estudi més aprofundit de tots els fons documentals de la família. Són unes pintures executades fa un centenar llarg d'anys, i les més modernes de la casa.

Aquí es fa patent que el decorador va emprar els preceptes *neos* davant l'encàrrec puntual de reproduir uns personatges que segurament li varen ser dictats pels pro-

Al·legoria de la Verge dins d'un octògon, al sostre de la sala.

La decoració mural, atribuïda a Joan Carles Panyó, té els típics efectes teatrals de sumptuositat i grandesa del neoclassicisme.

Una nova al·legoria de la Verge en l'avantcambra del *quarto* vermell.

pietaris; en canvi, quan va gaudir d'una certa llibertat en la decoració va optar per una iconografia més lliure i d'acord amb el moment artístic, com són les plantes de tija allargassada i curvilínia, de clara inspiració modernista.

Al costat de la farmàcia hi havia una petita dependència, de la qual sobresurt la pintura del sostre, consistent en un oval central del qual surten unes franges, tot dins d'un altre oval de grans dimensions que quasi agafa tota l'amplada de la cambra. S'hi observen uns bonics i estridents colors en tot el conjunt de tonalitats càlides. En aquest espai hi ha un retrat a l'oli sobre tela de Francesc de Bolós vestit amb uniforme d'ajudant de farmàcia amb la condecoració de lis, obra de Joan Carles Panyó.

Uns protagonistes excepcionals

Francesc de Bolós és el principal protagonista de la missaga i un important botànic del qual Miquel de Garganta ja va fer una interessant tesi doctoral —titulada *Francisco de Bolós y la cultura de su tiempo* i defensada a la Facultat de Farmàcia de Madrid el 1934— on es posen de manifest els grans coneixements d'aquest farmacèutic, nascut a Olot el 1777 i mort el 1844, que van ser admirats pels científics del moment. Francesc de Bolós també fou el «descobridor» del volcans olotins i posteriorment dels de la resta del país.

El polifacètic Joan Carles Panyó, mataroní de naixement, va arribar a Olot l'any 1783 per dirigir l'Escola Pública de Dibuix, que va ser la primera escola d'aquesta

especialitat creada a Catalunya fora de la ciutat de Barcelona. Va viure la major part de la seva prolongada existència a Olot, on va morir l'any 1840 als 86 anys, i on va participar de manera activa en la major part dels projectes constructius i d'embelliment de la població.

A falta d'un estudi més aprofundit de la pintura a Olot al segle XVIII, s'han atribuït al mateix Panyó les quatre dependències de la planta noble, i també el petit espai de la planta baixa.

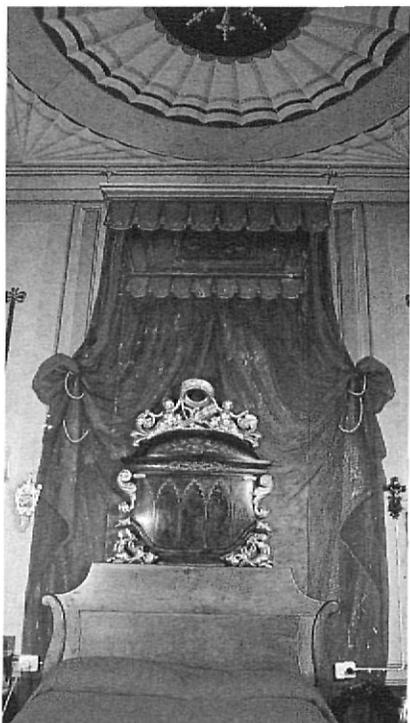
L'amistat entre els Bolós i Panyó venia de l'estreta relació existent entre la família i el santuari del Tura, ja que els Bolós havien estat uns dels responsables d'encarregar al primer director de l'Escola de Dibuix la decoració de l'església de la patrona de la vila.

A més, el jove Francesc de Bolós havia estat deixeble de

Vista des de l'avantcambra de l'arcada i els cortinatges que tapen parcialment la cambra del *quarto*.

Sorprèn la riquesa cromàtica de les pintures murals, que, sense cap restauració posterior, mantenen la vivesa dels colors originals.

El llit romàntic del *quarto vermell*, amb la rica decoració del seu voltant que imita cortinatges.

Panyó, i no ens ha d'estranyar l'interès de la família perquè el fill aprengué dibuix, ja que per a un farmacèutic era molt important dominar d'aquesta tècnica, l'única manera de representar plantes i animals a final de segle divuit i bona part del següent, abans de la popularització de la cambra fotogràfica.

Aquest mateix farmacèutic va ser qui probablement va conèixer Ramon Amadeu a l'etapa d'estudiant a Barcelona i qui el va fer venir a Olot a mitjan 1809 per encarregar-li imatges del temple de Tura. Durant la seva estada en terres garrotxines, l'escultor va residir a can Bolós. D'aquesta manera tenim concentrats en aquesta casa i per raons diverses Panyó i Amadeu, dues figures cabdals de començament de segle passat i que van donar peu a l'inici artístic de la

població. Amadeu va produir a Olot una quantitat considerable de figures de pessebre, ja que la població i els seus voltants li proporcionaven els models que després modelava en fang i policromava magistralment. Mirant aquestes terracotes hi trobem representats els avantpassats garrotxins, unes vegades fent de pastors i d'altres de reis mags. I la casa guarda una representació digníssima d'aquestes figures.

La planta noble

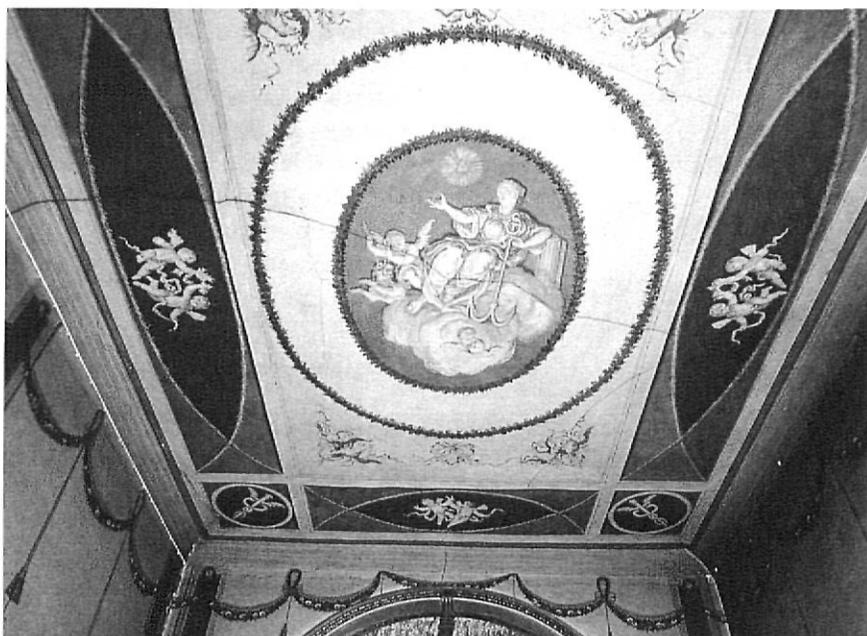
Tres de les dependències d'aquesta planta donen a la gran balconada del carrer Major, amb una sala central i una habitació amb cambra i avantcambra a cada banda; i una tercera habitació amb la mateixa estructura dona al carrer del Tura. Són habitacions amb pintures murals, mobiliari i cortinatges de l'època, tot plegat en un admirable estat de conservació.

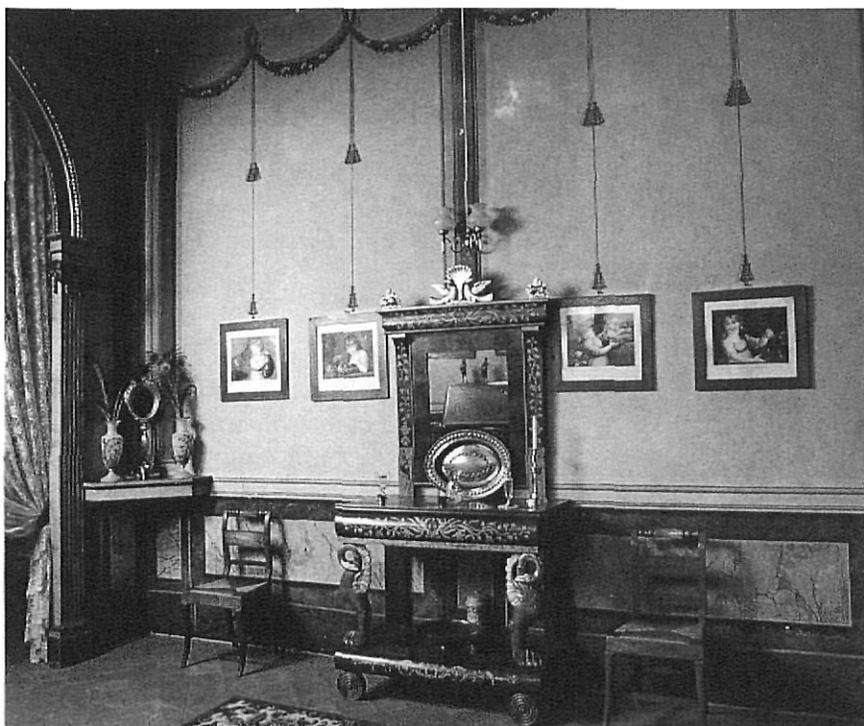
Les pintures d'aquests espais tenen tonalitats diferents: la sala està pintada de tons verdosos, una habitació del seu costat és coneguda com el *quarto vermell*, ja que està tota pintada imitant cortinatges d'aquesta tonalitat; i l'altra habitació crida l'atenció precisament per les imitacions de robes blanques. La intervenció de Panyó en la sala gran està contrastada documentalment.

La decoració mural de Panyó té els típics efectes teatrals de sumptuositat i grandesa del neoclacissisme, amb una gamma cromàtica d'uns colors especialment estridents i ben combinats.

A la sala el color que predomina és el verd, amb uns cortinatges ocres pintats arran de sostre, i al mig d'aquest l'al·legoria d'una figura femenina, probablement la Verge, dins d'un octògon i emmarcada per una decoració vegetal de tiges i garlandes. Per sota dels corti-

Pintura mural del sostre de l'avantcambra de l'habitació, amb tonalitats blanques, grogues i ocres.

L'avantcambra de l'habitació.

natges pintats a la part superior de la paret, baixen unes pilastres de color ocre, repartides al llarg del mur. Hi ha en la sala dues consoles neoclàssiques, amb influència de l'estil Imperi, a més de diferents terracotes d'Amadeu i uns gravats de diferents èpoques penjats a les parets.

En el *quarto* vermell la decoració mural té una vivesa de color extraordinària. A la cambra hi ha un llit romàntic amb capçalera de fullola i marqueteria on s'observen arcs ogivals seguint la moda de l'època. Un gran cortinatge vermell separa la dependència de l'avantcambra, que conserva una interessant consola neoclàssica estil Imperi i un sofà i unes butaques de braços romàntics. Una Verge de Pau Costa sobre la consola i un bonic bust d'Amadeu, a més d'altres talles d'imatges de sants, completen la decoració. Amb tot, la pintura mural és el que més crida l'atenció, amb uns cortinatges molt ben representats i uns elements decoratius dels quals sobresurten els dos medallons del sostre de la cambra i l'avantcambra, el primer amb elements geomètrics consistents en

dues creus juxtaposades i el segon amb una representació de la Verge amb una creu a la mà dins d'un cercle sobre uns núvols i envoltada d'àngels. La composició central està coronada per unes motlures arquejades que en els seus angles presenten quatre figures femenines de tipus cariàtide.

A l'altra habitació veiem que les tonalitats murals passen per una gamma de colors blancs, grocs i ocre, i la pintura fa de capçalera al llit de la cambra. A l'avantcambra, una consola i un canterano completen el mobiliari, juntament amb un rest de cadires tocant a la paret. Una considerable col·lecció de gravats penjats a les parets d'aquesta i altres estances completen la decoració. Centrat en el sostre de l'avantcambra hi ha novament una figura de la Verge dins d'un oval vegetal, amb un tractament molt escultòric i relativament diferent de les altres figures de les dependències anteriors.

En aquesta mateixa planta noble hi ha encara un tercer dormitori, també amb cambra i recambrió, amb un llit neoclàssic amb coronament de talla de flors,

gerros i garlandes estil Lluís XIV, decorat amb una bonica escena romàntica d'uns coloms besant-se que recorda una pintura de l'habitació del Bisbe de can Trinxeria. A sobre de la consola hi ha més figures de l'escultor Ramon Amadeu. En aquesta mateixa habitació apareix en talla l'escut familiar dels Bolós. L'avantcambra està decorada amb un dels pocs papers pintats que resten del segle passat.

Sorprèn la riquesa cromàtica de les pintures murals, que, sense cap restauració posterior, mantenen els seus colors originals amb uns vermells i uns verds d'una vivesa que només es poden entendre tenint present que la casa ha estat molt ben tancada i la llum ha modificat poc les tonalitats inicials.

Joan Sala i Plana és historiador de l'art.

La cambra de la mateixa habitació.

